

Dějiny filmových teorií (1. semestr) 2008

Průběh kurzu a podmínky atestace:

Kurz sestává z **přednášky** (pondělí 12:20-13:55 na FAMU v U1) a **semináře** odehrávajícího se den poté (úterý 14:00-15:35 na FAMU v U2). Látka přednášená v obecnějších rysech na přednášce by měla být vždy v rámci navazujícího semináře demonstrována a společně se studenty podrobněji rozebrána na příkladech konkrétních textů, které studenti musí mít přečteny vždy **předem** na ten který seminář (níže v rozpisu jsou tyto texty náležející k jednotlivým přednáškám, resp. seminářům, uvedeny coby „literatura k semináři“). Texty budou mj. k dispozici na katedře CAS a na katedře FS, kde si je můžete půjčit k okopírovat. Nelze získat atestaci pouze za absolvování semináře anebo pouze za přednášku – je nutno navštěvovat oboje, pokud chcete získat atestaci (studenti FAMU klasifikovaný zápočet + zápočet za seminář; studenti KFS zkoušku). Kurz bude zakončen ústní zkouškou. Podmínkou k účasti na zkoušce je pravidelná a aktivní účast na semináři. Při zkoušce budou prověřovány znalosti nabyté na základě jednotlivých přednášek a seminářů a na základě přečtení povinné četby (viz níže). Kurs má druhou samostatnou část na podzim. Upozornění pro studenty FAMU – kurz začíná až 18.2.; upozornění pro studenty KFS – kurz končí už 5.5.

Otázky týkající se kurzu můžete adresovat na: jan.bernard@famu.cz či phanakova@volny.cz, či helena.bendova@famu.cz.

Povinná literatura:

Casetti, Francesco: *Theories of Cinema, 1945-1995*. University of Texas Press 1999. (část týkající se látky přednášené v rámci tohoto semestru)

Aitken, Ian: *European Film Theory and Cinema: A Critical Introduction*. Indiana University Press 2002.

+ jednotlivé eseje zadané k četbě na seminář ke každému tématu

Doporučená literatura:

Abel, Richard: *French Film Theory and Criticism. Volume I.: 1907-1929*. Princeton University Press 1988.

Andrew, Dudley: *The Major Film Theories: An Introduction*. Oxford University Press 1976.

Aumont, Jacques – Marie, Michel: *Dictionnaire théorique et critique du cinéma*. Armand Colin 2005.

Baudry, Leo – Cohen, Marshall (eds.): *Film Theory and Criticism: Introductory Readings*. Oxford University Press 1998.

Nicholls, Bill (ed.): *Movies and Methods*, Vol. I. University of California Press 1976.

Nicholls, Bill (ed.): *Movies and Methods*, Vol. II. University of California Press 1985.

Rosen, Philip (ed.): *Narrative, Apparatus, Ideology*. Columbia University Press 1986.

Silverman, Kaja: *The Subject of Semiotics*. Oxford University Press 1983.

Gledhill, Christine – Williams, Linda: *Reinventing Film Studies*. Edward Arnold 2000.

Stam, Robert: *Film Theory: An Introduction*. Blackwell Publishers 2000.

Rozpis přednášek/seminářů:

1) 18.2. Počátky filmové eseistiky ve Francii (přibl. léta 1907-1919) a dalších zemích (Hanáková)

- Canudo, Yhcam, Vuillermoz, L'Herbier, raný Delluc

tématické okruhy: vztah mezi tradičními uměními a filmem jako „šestým“ či „sedmým“ uměním, přemýšlení o pozici diváka (elitistická x demokratická pozice), film jako narativní umění nebo umění obrazu osvobozeného od příběhu, utopická uvažování o globalizační roli filmu – pojem *festivalu*, atd.

literatura k semináři:

[Canudo, Riccioto: *The Birth of Sixth Art* \(1911\)](#)

[Delluc, Louis: *The Crowd* \(1918\)](#)

doporučená četba:

Abel, Richard: *French Film Theory and Criticism*, Vol. I., 1907-29 (část 1a2), futuristické manifesty na <http://www.futurism.org.uk/>.

2) 25.2. Rozvoj francouzské „teorie“ filmu v letech 1919-29

(Hanáková)

- pozdější Delluc, Epstein, Moussinac, Clair, Dulac, etd.

tématické okruhy: především v zacílení na následující pojmy – cinégraphie, photogénie, lyrosophie, zárodečné teze „politique des auteurs“, impressionism, simultanéism, cinéma pur

literatura k semináři:

[Delluc, Louis: *Fotogenie* \(1919\)](#)

[Epstein, Jean: *Dobrý den, filme* \(1921\)](#)

doporučená četba:

Epstein, Jean. *Poetika obrazů*.

Abel, Richard. *French Film Theory and Criticism*, Vol. I., 1907-29 (část 3a4).

3) 3.3. První systematické filmové teorie

(Bernard)

V.Lindsay, H. Münsterberg

tematické okruhy: film jako společenský fenomén, vize jeho sociálních rolí, psychologie filmu a diváckého zážitku, estetika filmu ve srovnání s ostatními uměními

literatura k semináři: Lindsay, Vachel: *The Art of the Moving Picture* (1916) – [kapitola 1 a 14](#); Münsterberg, Hugo: *The Photoplay: A Psychological Study* (1916) – kapitola 3

doporučená četba: dtto

4) 10.3. Filmová montáž v sovětské filmové teorii; Ruští formalisté a vztah jejich teorií k filmu.

(Bernard)

S.M. Ejzenštejn, L. Kulešov, V. Pudovkin, D. Vertov

B. Ejchenbaum, V. Šklovskij, J. Tyňanov,

tematické okruhy: montáž jako nástroj vytváření filmového prostoru, času a ideologické manipulace, montáž jako prostředek pojmové abstrakce obrazu. Vliv futurismu na koncepci obrazu člověka. Teorie ozvláštnění. Syžet a fabule. Film a lingvistika.

literatura k semináři:

[Vertov, Dziga: *My, Rada tří*](#). In: Navrátil, A: *Dziga Vertov*, ČsFÚ Praha, 1974.
[Ejzenštejn, Sergej: *Nápodoba jako ovládnutí*](#). Illuminace 2000, č. 3.
[Ejzenštejn, Sergej: *O zábere*](#). (In: *Umenie mizanscény II*, DÚ Bratislava, 1999)

doporučená četba: Ejzenštejn, Sergej M.: *O stavbě uměleckého díla* (Čs. spisovatel Praha, 1963); *Montáž atrakcí, Montáž 1938, Vertikální montáž* (Umenie mizanscény II, DÚ Bratislava 1999); *Dickens, Griffith a my* (Kamerou, tužkou, perem. Orbis Praha, 1969); Mihálik, Peter (ed.): *Sovietska filmová teória dvadsiatych rokov*. (SFÚ Bratislava, 1986); Pudovkin, Vsevolod: *Film, scenár, réžia, herec*. (Tatran Bratislava, 1983); Tomaševskij, Boris: *Poetika* (Smena Bratislava, 1971); Šklovskij, Viktor: *Theorie prózy* (Melantrich Praha, 1948); Tyňanov, Jurij: *O podstatě filmu* (Poetika, rytmus, verš. Svět sovětů Praha, 1968), Ejchenbaum, Boris: *Problémy filmové stylistiky* (Panorama 1969, č. 2, též P. Mihálik, ed: *Sovietska filmová teória dvadsiatych rokov*. SFÚ Bratislava 1986)

5) 17.3. Psychologie, uměnověda a film ve 20. a 30. letech **(Bernard)**

B. Balázs, R. Arnheim, E. Panofsky, event. R. Musil, J. Mukařovský, A. Hošek

tematické okruhy: materiál umění jako základ jejich specifiky (Mukařovský), film a exprese, teorie hereckého výrazu, vliv Lebensphilosophie a Gestaltpsychologie na uvažování o filmu, vztah filmu k teoriím perspektivní malby, synestézie apod.

literatura k semináři (dle výběru): [B. Balázs: *Podstata filmu*](#) (*Film je umění*, Orbis Praha, 1963); [R. Arnheim: *Film a skutečnost*](#) (*Film je umění*), Nový Laokoon;

doporučená četba: Arnheim, Rudolf: *Dnešní umění a film* (Illuminace 1993, č. 4); Musil, Robert: *Počátky nové estetiky* (Illuminace 1994, č. 3); Hošek, Arne: *Poznámky k estetice filmu* (Illuminace 2003, č. 4); Ejzenštejn S.M.: *Grundprobleme* nebo Ivanov, Vjačeslav V.: *Analýza hlubinných struktur sémiotických systémů umění* (Tartuská škola, NFA Praha, 1995); E. Panofsky: *Styl a médium ve filmu*; J. Mukařovský: *K estetice filmu, Pokus o strukturní rozbor hereckého zjevu*

6) 31.3. Výmarská teorie. Kracauer, Benjamin **(Hanáková)**

tematické okruhy:

rané teorie modernity; film a moderní zkušenost; film a moderní společnost; otázka „masové“ kultury, „masové“ společnosti, „masových“ médií; film a tradiční „auratická“ média; recepce nových médií a problém „rozptýlenosti“; sociální a kulturní dějiny filmu

literatura k semináři:

[Walter Benjamin, „Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti“](#) *Dílo a jeho zdroj*. Praha: Odeon 1979, s. 17-47.

doporučená četba:

Walter Benjamin, *Dílo a jeho zdroj*. Praha: Odeon 1979.
Walter Benjamin, *Agésilas Santander*. Praha: Herrmann & synové 1998.

Walter Benjamin, *Iluminácie*. Bratislava: Kalligram 1999.
 Siegfried Kracauer, *Dějiny německého filmu: od Caligariho k Hitlerovi*. Praha: SPN 1958.
 Siegfried Kracauer, *Teorie filmu. Studijní materiály dramaturgie II*. Praha: SPN 1968.
 Susan Buck-Morss, *The Dialectics of Seeing. Walter Benjamin and the Arcades Project*. Cambridge – London: The MIT Press 1989.
 Dagmar Barnouw, *Critical Realism. History, Photography, and the Work of Siegfried Kracauer*. Baltimore – London: The Johns Hopkins University Press 1994.
 Leo Charney – Vanessa R. Schwartz (eds.), *Cinema and the Invention of Modern Life*. Berkeley: University of California Press 1995.
 John Willett, *Art & Politics in the Weimar Period. The New Sobriety 1917-1933*. New York: Pantheon Books 1978.

7) 7.4. Film a realita: ontologie filmového obrazu (Bregant)

Kracauer, Bazin, Barthes

tématické okruhy:

literatura k semináři:

doporučená četba: André Bazin: Co je to film?; Siegfried Kracauer: Fotografie. Iluminace; [Siegfried Kracauer: Teorie filmu](#);

8) 14.4. Filmologie (Bendová)

E. Morin, E. Souriau, G. Cohen-Séat, H. Wallon, G. Friedmann, J.-L. Schefer ad.

tématické okruhy: institucionalizace filmové vědy; snahy o vytvoření vlastních odborných termínů (diegeze, filmický/profilmický atd.); psychologie, sociologie, filosofie aj. ve vztahu k filmu; empirické výzkumy; pokračování filmologie v Itálii v 60. letech

literatura k semináři: [Edgar Morin: Imaginární člověk filmu](#). In: *Film a divák. Čtyři studie ze sociologie a psychologie filmu*. Praha 1967.

doporučená četba:

Revue internationale de filmologie

Film a divák. Čtyři studie ze sociologie a psychologie filmu. Praha 1967.

Lowry, Edward Brian: *The Filmology Movement and Film Study in France*. Ann Arbor: UMI Research Press, 1985. (1 kapitola viz:

<http://www.kcl.ac.uk/humanities/cch/filmstudies/courses/moderntheory/readings/Cohen-Seat.html>)

Morin, Edgar: *Le cinéma ou l'homme imaginaire*. Minuit 1956.

Cohen-Séat, Gilbert: *Essai sur les principes d'une philosophie du cinéma* dva texty Jeana Depruna, *Cinema and identification* a *Cinema and transference* pův. vydané 1947, viz:

<http://www.latrobe.edu.au/screeningthepast/classics/cl0499/hmclintro.htm>

Schefer, Jean Louis: *L'homme ordinaire du cinéma*. Cahiers du cinéma/Gallimard 1980. (část z knihy česky viz: Schefer, J. L.: *Zločinecký život*. Iluminace 2003, č. 3.)

9 – 10) 21.4. a 28.4. Sémiotika, strukturalismus a film (Bernard)

F. de Saussure, Ch. S. Peirce, R. Jakobson, R. Barthes, Ch. Metz, U. Eco, P.P. Pasolini, G. Bettetini, P. Wollen, J. Lotman, J. Zvěřina aj.

tematické okruhy: teorie znaku a procesu označování, produkce významu v lingvistice, filosofii jazyka a v kybernetice, denotace a konotace, význam a smysl. Sémióse ve filmu. Povaha analogového a ikonického. Otázka filmového jazyka a řeči. Povaha záběru. Filmové dílo jako strukturovaný superznak a jako text.

literatura k semináři (dle aktuálního výběru): [Moles, Abraham: Kybernetika a teorie informace v estetice, pedagogice a estetice](#) (Kybernetika ve společenských vědách, ČSAV Praha, 1965), [Eco, Umberto: O artikulacích filmového kódu](#). (Film a doba 1968, č. 1), [Metz, Christian: Úvahy o sémantických prvcích ve filmu](#). (Film a doba 1967, č. 1)

doporučená četba: Jakobson, Roman: Úpadek filmu? (Poetická funkce, H a H Jinočany, 1995), Palek, Bohumil (ed.): Sémiotika (Karolinum Praha, 1997), Saussure, Ferdinand de: Kurs obecné lingvistiky (Odeon Praha, 1989), Lotman, Jurij M.: Sémiotika filmu a problémy filmové estetiky (SFÚ Bratislava, 1975, též VŠMU Bratislava, 1984), Bernard, Jan (ed.): Tartuská škola (NFA Praha 1995), Bernard, Jan: Jazyk, kinematografie, komunikace (NFA Praha, 1995), Doubravová, Jarmila: Sémiotika v teorii a v praxi (Portál Praha, 2002), Cassirer, Ernst: Filosofie symbolických forem I (OIKÚMENÉ Praha, 1996), Eco, Umberto: Teorie sémiotiky. (JAMU Brno, 2004) Metz, Christian: Imaginární signifikant. (ČsFÚ Praha, 1991) Metz, Christian: Metodické návrhy na analýzu filmu. Filmová montáž a fabule. (in P. Mihálik, ed.: Antológia súčasnej filmovej teórie, SFÚ Bratislava, 1980), Nuska, Bohumil: Symbolonové hodnoty analogie a modelu (Model a analogie ve vědě, umění a filozofii. Filosofia Praha, 1994); Metz, Christian: K problematice analogie a zobrazení, Essais sur la signification au cinéma. (Éditions Klincksieck Paris, 1972), Lotman, Jurij: Text v textu (Tartuská škola, NFA Praha, 1995), Wollen, Peter: Sémiologie filmu (Film jako znakový systém, ČsFÚ Praha, 1971)

11) 5.5. Film mezi médii: od varieté k počítači (Pospiszl)

tematické okruhy:

problém hranic média (filmu); „zrození“ a „smrt“ filmu; hybridní povaha médií; intermedialita, multimedialita, remediace; vztah filmu a jiných médií (fotografie, televize, video, elektronická média)

literatura k semináři:

David Jay Bolter – Richard Grusin, „Imediace, hypermediace, remediace“ *Teorie vědy*. 2005/2.

[Thomas Elsaesser, „Historie rané kinematografie a multimédia: Archeologie možných budoucností“](#) in Petr Szczepanik (ed.), *Nová filmová historie. Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Praha: Herrmann & synové, s. 113-131.

doporučená četba:

David Jay Bolter – Richard Grusin, *Remediation. Understanding New Media*. Cambridge – London: The MIT Press 1999.

Christopher Williams (ed.), *Cinema: The Beginnings and the Future*. London: University of Westminster Press 1996.

Martin Rieser – Andrea Zapp (eds.), *New Screen Media. Cinema/Art/Narrative*. London: BFI 2002.

Jeffrey Shaw – Peter Weibel (eds.), *Future Cinema. The Cinematic Imaginary after Film*. Cambridge – London: The MIT Press & Karlsruhe: ZKM 2003.